
УДК 81-112

Марія Зарінова

Інститут української мови НАН України, м. Київ

КОНСОНАНТНІ ФОНЕТИЧНІ ВАРІАНТИ В МОВІ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ кінець ХІХ — початку ХХ століття

Стаття присвячена проблемі фонетичної варіантності в історії української мови. Розглянуто основні теоретичні й практичні нормотворчі положення визначних мовних особистостей межі століть — І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Б. Грінченка, О. Кобилянської, В. Стефаника, Б. Лепкого та М. Коцюбинського. Проаналізовано функціонування найпоширеніших видів фонетичних варіантів консонантного типу, зокрема спричинених асимілятивними процесами, епентезою, діерезою, протезою. Визначено особливості ідіостилю прозаїків щодо вживання паралельних форм у зв'язку з лінгвальними й екстралінгвальними чинниками.

Ключові слова: фонетична варіантність, консонантні фонетичні варіанти, мовна норма, лексична варіантність.

Українська літературна мова кінця ХІХ — початку ХХ ст. перебувала на етапі становлення та активного нормотворення. Уніфікації літературної мови потребувала суспільно-політична ситуація, в якій українці послуговувалися кількома мовами і двома варіантами власної літературної мови: адже Східна Україна перебувала під владою Російської імперії, а території Галичини й Буковини належали Австро-Угорській імперії. Особливий вплив на нормалізаційні процеси мали мовні особистості письменників-прозаїків, зокрема І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Б. Грінченка, О. Кобилянської, В. Стефаника, Б. Лепкого, М. Коцюбинського та ін. Історичні постаті змінювали тенденції мовотворення, висловлюючи свої думки на сторінках періодичних видань, наукових розвідок.

Прозаїки орієнтувалися переважно на мову Г. Квітки-Основ'яненка й Т. Шевченка, що мала в тогочасній свідомості

© М.В. ЗАРІНОВА, 2018

авторів статус взірцевої. Другим важливим джерелом прескриптивної норми, що позначалося на мові творів, були рідні говірки письменників. Часто митці надавали перевагу вузьким діалектним формам своєї місцевості у порівнянні з поширенішими варіантними одиницями (ВО). У формуванні ідіолекту І. Нечуя-Левицького значну роль відіграли середньонаддніпрянські говірки. Дослідники зазначають, що прозаїк перебільшував значення говірок Надросся для формування норм літературної мови, недооцінюючи решту зразків [5: 46]. Керувалися подібним принципом і представники західноукраїнського літературного варіанта мови В. Стефаник, Б. Лепкий та О. Кобилянська, для яких використання діалектних слів, відображення специфіки фонетики місцевості було насамперед засобом передання етнографічних, культурологічних особливостей живої мови покутсько-буковинських регіонів.

Дбаючи про усталення норм вживання слів, Б. Лепкий водночас відображав у своїх творах мову різних суспільних верств населення України, не цураючись, зокрема, і росіянізмів. Пояснював він свідоме вживання таких номінативних варіантів слів прагненням відійти від польського впливу, який панував тоді на західноукраїнських землях. Багатомовність знаходить відображення й у текстах О. Кобилянської, що виявляється у використанні варіантних форм, іншомовних слів, варваризмів, побудові речень за німецькими чи польськими зразками тощо, однак попри це мова письменниці тяжіє до загальноукраїнської літературної традиції.

Б. Грінченко у своїх творах застосовував говірковий матеріал Слобожанщини, хоча й не надавав великого значення натуралізму в мові персонажів, використовуючи переважно ті засоби діалектної системи, що були спільними в більшості середньонаддніпрянських говірок [3: 14]. Значний вплив на формування словника сучасної української літературної мови й утвердження мовної норми мала діяльність Б. Грінченка як лексикографа. «Словарь української мови» був найважливішою лексикографічною працею свого часу, в якій відбита повною мірою жива народна мова.

Свідому позицію створення наддіалектних норм, усунення надлишкової варіантності мали Панас Мирний і М. Коцюбинський. Добираючи слова з народної мови, Панас Мирний дбав водночас про мовну чистоту, він негативно ставився до використання без крайньої потреби й слів іншомовного походження. На ідіостиль письменника значно вплинула фольклорна традиція, вивчення етнографічних матеріалів, мови класиків.

Мовотворчість М. Коцюбинського пов'язана з подільським говором. Письменник цінував художню вартість діалектизмів і використовував їх у власній практиці [8: 178]. Шануючи мовотворчість І. Франка, О. Кобилянської та ін. галицьких й буковинських письменників, він звертався і до зразків тодішнього західноукраїнського варіанта літературної мови.

Б. Грінченко, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, М. Коцюбинський, В. Стефаник, О. Кобилянська, Б. Лепкий — письменники, які безперечно вплинули на розвиток і нормування української літературної мови, збагативши її діалектними одиницями і розвинувши лексико-

семантичний та стилістичний потенціал цих засобів. Мова їхніх творів була і головним чинником усталення норм літературної й джерелом поширення ВО в літературній традиції. Варіантність слів, зокрема фонетична, була характерною ознакою тогочасної прози (і мови загалом), яка формувалась під впливом двох традицій літературної мови, великої діалектної бази, правописного різноманіття.

Фонетичні варіанти — паралельні форми слів, що виникли в результаті змін їх звукового складу. Виокремлюють фонетичні варіанти з відмінностями у консонантах, сонантах та паралельних формах слів, у яких приголосному звуку першого варіанта відповідає голосний звук другого варіанта. Ще одну численну групу фонетичних варіантів слів становлять комбіновані фонетичні варіанти, звукова оболонка яких репрезентована більш ніж двома фонемами.

Однією з поширених причин появи фонетичних варіантів консонантного типу слова є модифікації приголосних внаслідок асимілятивних процесів, зокрема за **ознакою глухості/дзвінкості**. Видозміна варіантних одиниць простежується на морфемних швах, найчастіше дієслівного префікса *роз-* (*рос-*) і кореня: **рокішно** — *розкішно*, **ропустьты** (І. Нечуй-Левицький) — *ропустити* (Панас Мирний, М. Коцюбинський). Рідше звукову відмінність спостерігаємо на межі кореня і суфікса, а також у кінці слів: **небіщик** (Б. Лепкий) — *небіжчик* (В. Стефаник), **вподовш** (Панас Мирний) — *вподовж* (О. Кобилянська). Випадки поширення таких форм у тексті письменників зумовлені дією принципу фонетичного правопису — «як чую так і пишу». Живомовне звучання слів перебувало під впливом говірок, а також інших мов (російської, польської). Унаслідок асимілятивних процесів за глухістю були утворені й фонетичні варіанти слів та їх похідних *вогко*, *легко*, *нігті*, *кігті*, *дьогтю*: **лекше** (Б. Грінченко, Панас Мирний, О. Кобилянська) — *легше* (у мовотворчості всіх письменників), напр.: ... *І не раз часом; було трапить ся яка пригода, як було зажурю ся та засумую — подивлюсь було на неї, і стане мені легше, якось наче аж одпочину* (І. Нечуй-Левицький). Форма з [к] інколи трапляється у творах Б. Грінченка, В. Стефаника, Панаса Мирного, О. Кобилянської; фіксують її і лексикографічні джерела поряд з основною формою *легше*, подаючи з позначкою *нар.* (народне) (Словник Грінченка II, 353). Паралельно з цими фонетичними варіантами письменники в художніх творах уживають також форму з глухим [х]: *Як то воно молоді літа згадуються так легко! Ось тепер: сьогодні що зробиш — завтра вже й забудь. А ті, далекі літа не забуваються...* (Б. Грінченко, 10).

Фонетичні варіанти з глухим консонантним звуком, як бачимо, завжди функціонують паралельно з формами, які містять дзвінкий звук. Оглушення загалом не є типовим, і такі ВО характерні для мовної практики представників східноукраїнського варіанта літературної мови — вони поширені у творах Б. Грінченка, І. Нечуя-Левицького. Отже, оглушення не характерне для української літературної мови, на противагу асиміляції за дзвінкістю. Тенденція до дзвінкості впливала на поширення

в тогочасній мові форм на зразок *зідхати* (Панас Мирний), *зразу*, утворення яких було гіперичним явищем.

Фонетичні варіанти слів, у яких **корелюють твердий і м'який приголосний звуки**, більш поширене явище української мови. Причинами виникнення цих протиставлень є звукові процеси асиміляції за палатальністю, збереження м'якості чи ствердіння деяких приголосних в окремих діалектах тощо.

Африката [ч], яка зазнала звукових перетворень у різні історичні періоди, в більшості діалектів збереглася лише в одному своєму вияві (тільки твердому) [1: 73]. Часто напівм'які позиційні варіанти [ч'] у досліджених текстах заступають відповідні тверді вияви фонем: *поручча* (В. Стефанік) — *поруччя*, *очи* (О. Кобилянська) — *очі* (І. Нечуй-Левицький).

У східноукраїнському варіанті літературної мови поширений м'який [р']: *стручокъ* (І. Нечуй-Левицький) — *стручок* (О. Кобилянська), *драговина* (Б. Грінченко) — *драговина*, *шахтарь* (Б. Грінченко) — *шахтар* (М. Коцюбинський), *базарь* (Панас Мирний) — *базар* (І. Нечуй-Левицький). Фонемі [р] — [р'], як відомо, в частині діалектів не співвідносні, оскільки злилися в багатьох поліських та західноукраїнських говірках у фонему /р/ [1: 77], що засвідчує мовна практика Б. Лепкого та В. Стефаніка: *ратунок* (Б. Лепкий), *поратунок* (В. Стефанік).

Передньоязикові приголосні легко піддаються палаталізації, асиміляції за палатальністю і подальшим видозмінам, а тому в розмовній та пізніше письмовій мові розвивається фонетична варіантність з твердим — м'яким компонентом: *круглаві* (О. Кобилянська) — *кругляві*, *дес* (В. Стефанік) — *десь* (О. Кобилянська), *возний* — *возний* (Б. Лепкий), *ворота* (І. Нечуй-Левицький) — *воротя* (В. Стефанік), *козацтво* (М. Коцюбинський) — *козацьтво* (Б. Грінченко), *інші* (Панас Мирний) — *иньші* (О. Кобилянська).

Давня сполука *дь* перед м'яким складом переходила в *й*, як у числівникових варіантних формах на зразок *двайцять*, що поширені в діалектах поряд із літературним *двадцять*, пор.: *Коли будеш вчити ся музики, то зможеш її грати, одначе памятай — грати її тоді, як будеш вже цілком доросла... Як будеш мати більше як двацять років... Чуєш?* (О. Кобилянська).

Процеси палаталізації внаслідок дії звука [j], що супроводжувались **уподібненням за місцем творення**, спричинили виникнення варіантів слів із цілими групами фонетичних альтернацій *ск — щ, сч — щ, сш — щ (шч), зш — жч* [5: 27 — 28]. Досліджений матеріал засвідчує вживання форм *блискати* (В. Стефанік) — *блищати* (Б. Грінченко); *счезнути* (І. Нечуй-Левицький) — *щезнути* (М. Коцюбинський); *красший* (Б. Лепкий) — *кращий* (М. Коцюбинський).

За аналогією до форм *кращий*, *нижчий* у діалектній мові поширювалися форми замість *менше* — *менче*, замість *дурніший* — *дурніщий*, замість *молодшати* — *молодчати*, зафіксовані у творах письменників, напр.: *Я не жартую, даш сто тисяч, то добре, я ані феника менче не возьму* (Б. Лепкий); *«Що за дурний хлоп із тебе» — сказав один з середини, «що вдаєш дур-*

нічого, ніж ти є? Не затримуй нас і себе довше, тільки скажи де ваше військо, і тоді «пашол» (О. Кобилянська); *Навіть стари прыбралысь, нібы помолодчалы й покращалы* (І. Нечуй-Левицький).

Часто форми, поширені в розмовній мові, а іноді і в західноукраїнському та східноукраїнському варіантах літературної мови, фонетично відрізнялися: *горівка* (В. Стефаник) — *горілка* (Панас Мирний), *дзелений* (В. Стефаник) — *зелений* (М. Коцюбинський), *обиджений* (Б. Лепкий) — *обижений* (Б. Грінченко). Причинами такої варіантності є збереження в одному з діалектів архаїчних рис староукраїнської (і більш давньої) фонетичної системи. У західноукраїнському варіанті літературної мови під впливом говорів, особливо наддністрянського, м'які приголосні [з'], [с'], [ц'] були дорсально-палатальними звуками і вимовлялися з відтінком шепелявості [4: 20]. У деяких словах замість приголосного [з] уживався [ж]: *ріжниця* — *різниця*, *ріжний* — *різний*, *вражливий* — *вразливий* і т. ін.

Зміни звуків, спричинені асиміляцією приголосних **за місцем і способом творення**, пов'язані з тенденціями до полегшення вимови, спрощення артикуляції, а тому фонетично пристосовані варіанти слів закріплюються в мовній системі, поступово втрачаючи природу варіантного ресурсу мови, перетворюючись на уніфіковані форми. У СУМ в 11 т. кодифіковано нормативні варіанти *двадцять*, *здоров'я*, *щезнути*, *дурніший*, *зелений*, а їхні фонетичні відповідники в літературній мові не збереглися.

ВО, що відрізняються приголосним звуком відмінної артикуляції, виникали також у результаті дисиміляції, яка менш притаманна українській мові, ніж асиміляція. Наслідком цього звукового процесу, наприклад, стало утворення звукової сполуки *хт* < *кт*, зокрема в слові *хто* < *кто*. Проривному звукові архаїчного варіанта, який вже майже не фіксується в текстах кінця XIX — початку XX ст. і відсутній в словниках того періоду, відповідає фрикативний приголосний. Отже, фонетичний варіант *хто* вже становив на той час сильну норму української мови.

Спостерігаємо численні варіантні форми зі співвідносними сполуками *чи* — *ши*, утворені внаслідок процесу розподібнення. Розподібнившись із наступним *н*, звук *ч* втратив у цьому звукосполученні елемент проривності, властивий йому як африкаті, і змінився на фрикативний *ш*. Цей процес був непослідовним, оскільки одні слова, напр.: *пасічник* / *пасішникувати* (І. Нечуй-Левицький, Б. Грінченко), *торішній* (М. Коцюбинський) / *позаторішній* (Панас Мирний), відбивають явище дисиміляції, інші зафіксовані як варіанти (*смачний* — *смашний*, *ручник* — *рушник*, *безпечно* — *безпешно*, *сердечний* — *сердешний*, *пшеничний* — *пшенишний*), а ще в інших не відбулося розподібнення приголосних за місцем і способом творення: *значний*, *місячний*, *нічний* тощо. Різною є й доля відповідних форм у сучасній українській літературній мові. На противагу поширеній у XIX ст. формі *пасішник* нормативною сьогодні є більш давня ВО *пасічник*. Дисиміляція слова не відбулася у словах *смачний*, *безпечно*, *пшеничний*. Закріпилася форма з розподібненням у лексемах *торішній* / *позаторішній* і *рушник*. ВО *сердечний* і *сердешний* втратили варіантний зв'язок

через перерозподіл семантичного навантаження і семантико-стилістичних функцій, здобувши статус паронімів.

Консонантному звукові однієї ВО міг відповідати нуль звука іншої ВО. Головними причинами появи таких варіантів слів були процеси протези, епентези і дієрези.

Однією з фонетичних особливостей української мови порівняно з іншими слов'янськими є поява **протетичних приголосних** (*в, й, з*) у словах, що починалися на голосні звуки. Неетимологічні приголосні таким чином усували з'являння. Протеза не була системним явищем: збіг голосних не спричиняв такої ж важкості вимови, як збіг приголосних, а тому носії мови не завжди потребували його усунення. У новітній українській мові ця тенденція взагалі ослабла, і навіть іншомовні слова входять до українського лексикону без протетичних звуків. У результаті утворилося багато варіантних пар з протетичним *в* і без нього: *воно* — *оно* (О. Кобилянська), *вухо* — *ухо* (В. Стефаник), *вогонь* — *огонь* (Б. Грінченко), *вузлуватий* — *узлуватий* (І. Нечуй-Левицький). Інколи таке варіювання зберігало свої первинні евфонічні функції, тобто після слів, що закінчуються на приголосний, вживалися ВО без протези, а після слів на голосний фіксуються форми з приставним звуком, напр.: *И дидь почымчыкувавъ черезъ невеличку леваду въ пасику. Баба Орышка понесла сълидомъ за нымъ улика* (І. Нечуй-Левицький); *Ой, каже, чоловіче, коби я з тобою мала хоть одну дитину, а най же тобі що станеться та й я піду по-під чужі вугли кукати?* (В. Стефаник).

Епентеза, зміна, що полягає у виникненні неетимологічного звука між двома іншими для полегшення переходу між вимовою різних приголосних, спричиняла появу низки фонетичних варіантів. Найчастотнішим вставним приголосним був *ј*. Форми ступенів порівняння прикметників (та похідних від них слів) з епентезою на зразок *найтихийший* (О. Кобилянська), *яснійше* (Б. Лепкий), *повеселійшати* (М. Коцюбинський) поширені в західноукраїнському літературному варіанті літературної мови. Тому і в творах прозаїків зі Східної України, виданих у Львові, також знаходимо подібні варіанти слів: *Паращине щебетане гострим серпом драло його по горлі. Він ставав далі все сумнійший, та мовчазнійший; серце його ждало тільки слова на криво, щоб спалахнути* (Панас Мирний).

Також трапляються у текстах кінця XIX — початку XX ст. форми з епентетичними звуками *м, к, х* і без них: *кламцати* — *клацати*, *поздоровкатись* — *поздороватись*, *бурхливо* — *бурливо*.

Звукові сполуки губних приголосних *б, п, в, м* з м'яким *ј* зазнали різних фонетичних трансформацій ще в ранній спільнослов'янський період. Рефлекси цих давніх змін знаходимо у варіантних формах: *здоров'я* — *здоровля*, *зім'явши* — *зімнявши*.

Варіанти слів, у яких приголосному звуку першого слова відповідав нуль звука другого слова, утворювалися також внаслідок **дієрези**, яка в конкретних випадках реалізовувалась як апокопа (усічення кін-

цевого приголосного) чи синкопа (випадіння звука чи групи звуків серед слова) [2: 584]. У мові українських класиків були поширені такі ВО: *Годі описати той мучачий сум, що обгорнув мене. В перечуттю якоїсь несказаної, страшної, будучої боротьби, котру я мала ще перевести, за щеміло моє серце немов в судорогах, вся моя відвага опустила мене, і я немов зів'яла...* (О. Кобилянська). Письменниця вживає форму з випадним *д*, тоді як більшість письменників орієнтувалася на фонетичний варіант *передчуття*.

Випадки спрощення груп приголосних *-ждн-*, *-здн-*, *-стн-*, *-стл-*, *-слн-* і утворення варіантних форм на зразок *зраджувати — зраджувати, тиждні — тижні, милосердний — милосерний* пов'язані історично з явищем занепаду редукованих. Наявність кількох приголосних підряд стала ускладнювати вимову, а тому й утворилися звукові варіанти без середніх приголосних звуків, які було легше вимовляти: *Якіж бо ви, Грицихо, немилосерні. Нащо ви собі з бідного жида жартуєте?* (Б. Лепкий). Та давні форми зберігалися в говірках, їх засвідчила мовна практика прозаїків: *Тиждні минають, як стоїть ему циганя перед душею* (О. Кобилянська).

Усічення початкових і кінцевих приголосних, притаманне прислівникам, спричиняло поширення скорочених і стягнених варіантів слів, що виникали у розмовній мові (часто з додатковими чинниками емоційного характеру) [6: 18]: *звідти — відти, звідки — відки, тут — ту, скільки — кільки* тощо. Ці паралелі фіксували й лексикографічні джерела «Словарь» Б. Грінченка, «Російсько-український словник» А. Кримського, С. Єфремова, «Малорусько-Німецький словар» Є. Желехівського, «Словарь російсько-український» М. Уманця та А. Спілки, але вони здебільшого не надавали жодному з фонетичних варіантів статусу першочергового. На більшу поширеність форм без спрощень приголосних вказує лише велика кількість поданих статей споріднених слів із майже повною відсутністю тих, що стосувалися б скорочень. Використання таких варіантів у художніх творах пов'язане зі стилізацією мови персонажів: *Дохторь, бачу, відивив си на бабу тай каже: «А ти відки знаєш?» — «Ой, — каже баба, — відки знаю, то знаю, але дайте мині таку рицирку на послідний лік»* (В. Стефаник). У сучасній українській мові нормативними стали тільки повні варіанти слів *звідки, звідти, тут, скільки*.

Отже, в прозових творах українських письменників кінця XIX — початку XX ст. були поширені фонетичні варіанти консонантного типу, що відрізнялися приголосними фонемами. Вони виникли в різні історичні періоди внаслідок звукових змін у структурі слів: асиміляції за глухістю, дзвінкістю, місцем і способом творення, палатальністю; дисиміляції; появи протетичних приголосних; процесів епентези та дієрези. Поширеність звукових ВО засвідчувала нестабільність, неусталеність певних фонетичних норм, зокрема тих, що стосувалися палатальності, дисимілятивних процесів та спрощення у групах приголосних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. Київ, 1980.
2. Дзєндзелівський Й.О. Синкопа. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ, 2000. С. 584.
3. Кравченко М.В. Мова і стиль творів Бориса Грінченка: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2001. 20 с.
4. Матвіяс І.Г. Особливості фонетичної системи в західноукраїнському варіанті літературної мови. *Мовознавство*. 2011. № 4. С. 17 — 21.
5. Пилипенко Є.М. Діалектне джерело мови прозових творів І. Нечуя-Левицького. *Диво-слово*. 2003. № 11. С. 46 — 51.
6. Тараненко О.О. Алегроформи. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ, 2000. С. 18.
7. Тимченко Є. Українська грамати́ка. Київ, 1917. С. 27 — 28.
8. Чапленко В. Історія нової української літературної мови (XVII — 1917 р.). Нью-Йорк, 1955.

REFERENCES

1. Bevzenko, S. (1980). Ukrainian Dialectology. Kyiv (in Ukr.).
2. Dzendzelivskiy, Y. (2000). Syncop. *Ukrainian Language. Encyclopedia*. Kyiv, 548 (in Ukr.).
3. Kravchenko, M. (2001). The Language and Style of Boris Grinchenko's Works. Kyiv (in Ukr.).
4. Matvias, I. (2011). Features of the Phonetic System in the Western Ukrainian Variant of the Literary Language. *Linguistics*, 4, 17 — 21 (in Ukr.).
5. Pylypenko, Y. (2003). The Dialect Source of the Language of The Prose Works by I. Nechuy-Levitsky. *Dyvoslovo*, 11, 46 — 51 (in Ukr.).
6. Taranenko, O. (2000). Alegoforms. *Ukrainian language. Encyclopedia*. Kyiv, 18 (in Ukr.).
7. Tymchenko, Y. (1917). Ukrainian Grammar. Kyiv (in Ukr.).
8. Chaplenko, V. (1955). The History of the New Ukrainian Literary Language (XVII—1917). New York (in USA).

Статтю отримано 13.06.2018

Maria Zarinova

Institute of the Ukrainian Language of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

CONSONANT PHONETIC VARIANTS IN UKRAINIAN LANGUAGE PROSE

late XIX — early XX centuries

The article is attached to the problem of phonetic variability in the history of the Ukrainian language. It concerns main theoretical and practical standardization positions of O. Kobylinska, V. Stefanyk, B. Lepky, M. Kotsyubinsky, Panas Mirny, I. Nechuy-Levytsky and B. Hrinchenko, distinguished language personalities of the centuries boundary. The author describes functioning of the most common types of consonant phonetic variants, in particular caused by the assimilative processes and enthesis, dieresis or prosthetic. The article determines the relations between the usage of parallel forms by writers and lingual and extra-lingual factors.

The Ukrainian standard language of the late XIX — early XX century was at the stage of formation and active normalization. The unification of pluricentric lingual instruments became necessary in view of the socio-political situation, which was accompanied by the use of Ukrainians of several languages and two variants of the native language standard.

The tongue of prose was a major factor in the establishment of norms, and the variants spreading source in the literary tradition. Variance of words, the most striking expression of which was phonetic variability, was a characteristic sign of contemporary prose that was formed under the influence of different normalization traditions, the great dialect base, spelling diversity and other factors influencing its pluristic centrality.

Consonant phonetic variants arose in different historical periods, as a result of sound changes in the structure of words: assimilation of deafness, chastity, place and way of creation, palatality; dissimilation, epenthesis and dieresis. The prevalence of sound variants was evidenced by instability of certain lingual norms, in particular those phonetic norms concerning palatalize and dissimilation processes and simplification in consortium groups.

Keywords: *phonetic variability, consonant phonetic variants, linguistic norm, lexical variability.*